

Connecting Practice-Based Research and School Development. Cross-professional Collaboration in Secondary Education

W. Schenke

Samenvatting proefschrift Wouter Schenke
Promotie op 9 oktober 2015, Aula UvA Amsterdam

Connecting practice-based research and school development

Cross-professional collaboration
in secondary education

1. Inleiding

De afgelopen jaren is er in het Nederlandse voortgezet onderwijs veel aandacht ontstaan voor samenwerking tussen schoolleiders, docenten en onderzoekers in ontwikkel- en onderzoeks(O&O)-projecten. De achterliggende gedachte is dat samenwerken aan praktijkgericht onderzoek op scholen kan bijdragen aan de professionalisering van docenten, aan het onderhouden en verantwoorden van vernieuwingen op scholen en aan een onderzoekende cultuur in scholen (zie bijv. VO-raad, 2014). Er is echter nog weinig bekend over hoe onderwijsprofessionals in deze context leren, onder welke voorwaarden praktijkgericht onderzoek bijdraagt aan schoolontwikkeling en hoe schoolleiders een dergelijk project kunnen inzetten om een onderzoekende cultuur in hun school te bevorderen. Het doel van de studie, die in dit proefschrift wordt gepresenteerd, was een beter begrip te krijgen van de processen in en uitkomsten van zulke O&O-projecten, waarin praktijkgericht onderzoek en schoolontwikkeling worden verbonden en waarin cross-professionele samenwerking tussen schoolleiders en docenten enerzijds en onderzoekers, adviseurs, en begeleiders anderzijds een grote rol speelt. De O&O-projecten werden uitgevoerd in het kader van een Nederlandse subsidieregeling, die past binnen een bottom-up beleidsbenadering van praktijkgericht onderzoek, die de laatste jaren ook elders in Europa en de Verenigde Staten vaker voorkomt (Crossley, 2013). In deze beleidsbenadering zijn de onderwerpen die scholen van belang vinden richtinggevend voor de doelen van het onderzoek; zo krijgen schoolleiders en docenten een grotere stem in onderzoek dan gewoonlijk. Voorbeelden van praktijkgericht onderzoek in de context van O&O-projecten in scholen richten zich bijvoorbeeld op het monitoren van ICT-gebruik in het klaslokaal via leerlingenquêtes; het via observaties evalueren van lessen van docenten die hun instructiemethode hebben aangepast; het vaststellen van de effecten van het spelen van educatieve games tijdens de les door het meten van leerlingresultaten. De centrale onderzoeksvraag van dit proefschrift is als volgt:

Welke processen en resultaten doen zich voor in de context van cross-professionele samenwerking van schoolleiders, docenten, onderzoekers, adviseurs en begeleiders in ontwikkel- en onderzoeksprojecten in het voortgezet onderwijs in termen van het leren van de betrokken professionals, schoolontwikkeling en het bevorderen van onderzoeksmatig werken in scholen?

Voor deze studie is een onderzoeksplan gekozen met meerdere casestudies, waarbij in totaal negentien O&O-projecten op scholen voor voortgezet onderwijs zijn onderzocht (Yin, 2009). Data werd verzameld door semigestructureerde interviews met betrokkenen bij de projecten, uit projectdocumenten en tijdens bijeenkomsten van betrokkenen.

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste bevindingen en conclusies van dit proefschrift gepresenteerd, gevolgd door een reflectie op de theoretische bijdrage, methodologische overwegingen en de beperkingen van deze studie. In de laatste paragraaf wordt besproken wat de bevindingen en conclusies betekenen voor de schoolpraktijk.

2. Samenvatting van de belangrijkste bevindingen en conclusies

2.1 Cross-professionele samenwerking gekarakteriseerd

De studie die in hoofdstuk 2 wordt gepresenteerd, levert inzichten in de kenmerken van cross-professionele samenwerking tussen schoolleiders, docenten, en onderzoekers, adviseurs, en begeleiders in ontwikkel- en onderzoeksprojecten in het Nederlandse voortgezet onderwijs. Cross-

professionele samenwerking werd gedefinieerd als een proces waarin diverse betrokkenen om uiteenlopende redenen samenkomen om via coördinatie en uitvoering van ontwikkel- en onderzoeksactiviteiten en onderlinge communicatie projectdoelen te bereiken (Penuel et al. 2011; Van de Ven 2007; Wagner 1997). Drie dimensies die werden afgeleid uit de literatuur over samenwerking in O&O-projecten werden benut als raamwerk om verschillen en overeenkomsten in de vormgeving van cross-professionele samenwerking te identificeren.

De eerste onderzoeksvraag was: Welke verschillen en overeenkomsten in cross-professionele samenwerking in O&O-projecten kunnen worden onderscheiden in termen van redenen van samenwerking, de rol- en taakverdeling, en de communicatiestructuur? De eerste dimensie – redenen van samenwerking – betrof het doel dat de betrokkenen hadden met het starten van de cross-professionele samenwerking. In twee derde van de projecten richtten de onderzoekers zich geheel op de belangen van de school. In een derde van de projecten had de onderzoeker expliciet aanvullende academische of commerciële belangen. De tweede dimensie – rol- en taakverdeling – liet variatie zien in hoe ontwikkel- en onderzoekstaken werden verdeeld tussen de betrokkenen, zoals wie de leiding nam in onderzoek en ontwikkeling. In sommige projecten namen schoolleiders, docenten, onderzoekers, adviseurs en begeleiders elkaars taken en rollen in ontwikkel- en onderzoekstaken af en toe over. In die gevallen is de term cross-professioneel letterlijk van toepassing, omdat de betrokkenen de grenzen van hun professie overschrijden. De derde dimensie – communicatiestructuur – liet verschillen zien in de frequentie van ontmoetingen tussen de professionals, dat werd gereflecteerd in aan hogere of lagere tijdsinvestering van de professionals.

De tweede onderzoeksvraag was: Welke typen cross-professionele samenwerking kunnen worden onderscheiden op basis van verschillen op deze dimensies? Er werden vier typen cross-professionele samenwerking onderscheiden: (a) School-gestuurde samenwerking; (b) School- en onderzoeker-gestuurde samenwerking; (c) School- en adviseur-gestuurde samenwerking; (d) Onderzoeker-gestuurde samenwerking. Met name het antwoord op de vraag waar de aansturing van de ontwikkel- en onderzoekstaken belegd was (een aspect van de tweede dimensie, rol- en taakverdeling) was bepalend voor de verdere vormgeving van de cross-professionele samenwerking.

2.2 Leren door boundary crossing

Het doel van de studie die in hoofdstuk 3 is weergegeven was meer inzicht te krijgen in het leren van professionals door 'boundary crossing', wanneer ze betrokken zijn bij cross-professionele samenwerking in O&O-projecten. In dit hoofdstuk zijn scholen en onderzoeksinstituten beschreven als activiteitssystemen; leden van zo een systeem werken met bepaalde middelen aan specifieke doelen (Engeström, 2001; Wenger, 1998). Boundary crossing door professionals in O&O-projecten werd gedefinieerd als een proces waarin deze professionals kennis maken met middelen en doelen die toebehoren aan andere activiteitssystemen, met als resultaat dat ze de mogelijkheid krijgen hun eigen manier van professioneel werken uit te breiden (o.a. Hora & Miller, 2011; Roth & Lee, 2007).

Het leren van boundary crossers werd geïnterpreteerd in termen van leermechanismen (Akkerman & Bakker, 2011):

- *Identificatie*: Hiervan is sprake als schoolleiders, docenten en onderzoekers zich bewust worden van de bijzonderheden van de 'andere' praktijk en hoe die verschilt met die van hen zelf.
- *Coördinatie*: Kenmerkend voor schoolleiders, docenten en onderzoekers die bij hun werkzaamheden in het project zowel gebruik maken van middelen en doelen van het 'andere' activiteitssysteem als die van hen zelf, zonder dat dit leidt tot daadwerkelijke veranderingen in de manier waarop ze werken.

- *Reflectie*: Hiervan is sprake als schoolleiders, docenten en onderzoekers hun perspectief verbreden (dat wil zeggen dat ze de ander en diens activiteitssysteem kennen en begrijpen) en het perspectief van de ander ten opzichte van hun eigen activiteitensysteem kunnen innemen. Ze gebruiken dit nieuwe perspectief in de samenwerking.
- *Transformatie*: Kenmerkend voor schoolleiders, docenten en onderzoekers die hun professionele manier van werken uitbreiden doordat ze gebruik gaan maken van middelen en doelen die behoorden tot het andere activiteitssysteem.

De eerste onderzoeksvraag was: Welke leermechanismen zijn kenmerkend voor boundary crossers in O&O-projecten waarin cross-professioneel wordt samengewerkt? Het karakteristieke leermechanisme voor ongeveer de helft van de schoolleiders en docenten en de meerderheid van onderzoekers was *transformatie*. Door onderzoek uit te voeren in hun school en door het stimuleren van andere collega's om betrokken te raken bij onderzoek, werd de manier van werken van schoolleiders en docenten uitgebreid met middelen en doelen die typisch zijn voor onderzoek. Zo vermeldden schoolleiders dat ze beslissingen namen op een meer systematische, onderbouwde wijze, bijvoorbeeld door het analyseren van verzamelde gegevens bij het evalueren van een innovatie in school. Docenten, die meestal de rol hadden van docentonderzoeker, noemden bijvoorbeeld het gebruik van toetsresultaten voor het analyseren van de voortgang van leerlingen en het ontwikkelen van een meer kritische houding ten opzichte van thema's die speelden in school. De onderzoekers gingen zich meer identificeren met het doel van de school, het realiseren van goed onderwijs, en werden zich bewust van de complexiteit van interacties in de klas. Ze raakten ook betrokken bij besluitvorming in school en gingen onderzoek en schoolontwikkeling zien als verweven processen.

De tweede onderzoeksvraag luidde: Hoe zijn de vier typen cross-professionele samenwerking en de leermechanismen van boundary crossers aan elkaar gerelateerd? Per type cross-professionele samenwerking kwamen andere combinaties van leermechanismen naar voren. Vooral in de samenwerkingsvorm waarbij een schoolleider en een onderzoeker het project gezamenlijk sturen (school- en onderzoeker-gestuurde samenwerking) was er sprake van *transformatie* bij zowel schoolleiders en docenten als onderzoekers. *Transformatie* deed zich ook voor bij schoolleiders en docenten in school-gestuurde samenwerking.

2.3 Wisselwerking tussen praktijkgericht onderzoek en schoolontwikkeling

Een terugkerende discussie in het onderwijsveld is hoe er verbindingen gelegd kunnen worden tussen onderwijsonderzoek en onderwijspraktijk. Het doel van het onderzoek dat in hoofdstuk 4 is weergegeven was om een beter inzicht te krijgen in hoe een productieve wisselwerking tussen praktijkgericht onderzoek en schoolontwikkeling tot stand komt in de context van O&O-projecten in het voortgezet onderwijs.

De eerste onderzoeksvraag was: Tot wat voor soort veranderingen in scholen leidt praktijkgericht onderzoek, dat uitgevoerd is in O&O-projecten? De resultaten toonden aan dat kennis en inzichten uit het uitgevoerde onderzoek in dertien van de negentien projecten leidden tot praktische en conceptuele veranderingen in de schoolpraktijk. Onderzoek in de projecten had steeds betrekking op een of meer van de volgende drie domeinen: een innovatie in de school, de professionele ontwikkeling van docenten en/of de schoolorganisatie als geheel. Praktische veranderingen in de scholen bestonden uit veranderingen in de vormgeving van een innovatie, cursus of programma, terwijl conceptuele veranderingen betrekking hadden op een beter begrip van de professionals van de onderwerpen en thema's waarover het onderzoek was uitgevoerd.

In de tweede onderzoeksvraag lag de focus op de organisatie van feedback in de projecten: Hoe wordt feedback van praktijkgericht onderzoek naar schoolontwikkeling georganiseerd? Er waren twee manieren waarop dit gebeurde: via korte-termijn en lange-termijn feedbackloops. Korte-termijn feedbackloops vonden plaats wanneer professionals elkaar veelvuldig (een keer per week of maand) ontmoetten in bijeenkomsten; deze feedbackronden moedden professionals aan om op basis van onderzoeksresultaten snel een programma of interventie in de school aan te passen. Lange-termijn feedbackloops vonden plaats wanneer professionals elkaar twee of drie keer per jaar ontmoetten, met een belangrijke, laatste bijeenkomst van het jaar waarin de feedbackloop kon worden gesloten.

De derde onderzoeksvraag was: Wat zijn de voorwaarden die bijdragen aan een productieve wisselwerking tussen praktijkgericht onderzoek en schoolontwikkeling? Een productieve wisselwerking, waarin praktijkgericht onderzoek daadwerkelijk bijdraagt aan schoolontwikkeling, werd gevonden in dertien van de negentien O&O-projecten. Dit waren zowel projecten met korte-termijn als lange-termijn feedbackloops. Kenmerkend voor een productieve wisselwerking was niet de vorm van feedback, maar het 'sluiten' van de feedbackloop; dat wil zeggen dat discussie en reflectie plaatsvond over de betekenis van de onderzoeksresultaten voor de schoolpraktijk. Dit lijkt wel meer het geval te zijn bij korte-termijn feedback loops doordat er frequenter resultaten beschikbaar kwamen gedurende het schooljaar. Essentieel voor een productieve wisselwerking bleken ook praktische zaken, zoals duidelijke afspraken over taakverdeling en communicatie, bijvoorbeeld het moment waarop onderzoeksresultaten beschikbaar kwamen zodat ze meegenomen konden worden in beslissingen over de schoolpraktijk.

2.4 Schoolleiders stimuleren onderzoeksmatig werken

Het doel van de studie in hoofdstuk 5 was om te onderzoeken in hoeverre en hoe de schoolleiders die in een school werken waarin een O&O-project plaatsvindt, het project benutten om onderzoeksmatig werken aan te moedigen en te integreren in hun scholen. De term 'research-engaged schools' werd geïntroduceerd door Handscomb en MacBeath (2003). Zij concentreerden zich op scholen waarin schoolleiders zich bewust werden van het onderzoek dat plaatsvond in de school en die docenten stimuleerden om een kritische houding aan te nemen, hun nieuwsgierigheid na te streven, en geïnformeerd te worden over onderzoek als onderdeel van hun dagelijkse werkroutine. In hoofdstuk 5 was de onderzoeksvraag: In welke mate en hoe maken schoolleiders gebruik van de mogelijkheid die ontstaat door deelname aan een O&O-project, voor het stimuleren en integreren van onderzoeksmatig werken in hun scholen?

Schoolleiders verschilden in de reikwijdte van hun ideeën en acties met betrekking tot onderzoeksmatig werken en in de fase van de integratie van onderzoeksmatig werken in hun school. Ten aanzien van de reikwijdte van hun ideeën en acties benoemden ongeveer de helft van de schoolleiders het stimuleren van een reflectieve houding van zowel docenten als het faciliteren van docentonderzoek. De andere helft van de schoolleiders had ideeën over en nam acties om een reflectieve houding van docenten te bevorderen, als een manier voor het verbeteren van de lesgeefpraktijk en voor het stimuleren van schoolontwikkeling. Met betrekking tot het stadium van integratie had een derde van de totale groep van schoolleiders al onderzoeksmatig werken geïntegreerd in hun school. Zij organiseerden bijvoorbeeld terugkerende bijeenkomsten waarin docenten in gezamenlijkheid onderzoeksresultaten gaan bespreken. Bijna twee derde van de schoolleiders ontwikkelde belangstelling voor onderzoeksmatig werken tijdens de O&O-projecten en begon daarop actie te ondernemen.

2.5 Conclusie

Uit de resultaten blijkt dat er niet één vorm van cross-professionele samenwerking in O&O-projecten is, maar dat professionals de samenwerking op verschillende manieren vorm gaven. Daarbij varieerden de redenen voor samenwerking van de diverse betrokkenen, de rol- en taakverdeling en de communicatiestructuur in het project. De vier onderscheiden typen cross-professionele samenwerking laten zien dat in sommige projecten de betrokkenen hun gebruikelijke rol vervulden, waarbij schoolleiders en docenten de ontwikkelactiviteiten aanstuurden en de onderzoekers de onderzoeksactiviteiten, maar dat er ook vormen waren waarbij beide partijen (school en onderzoekers) samen ontwikkel- en onderzoeksactiviteiten aanstuurden of op een alternatieve manier verdeelden.

Door cross-professionele samenwerking maken professionals uit de onderwijs- en de onderzoekspraktijk nader kennis met elkaars werelden. Een deel van de professionals is gaan denken in termen van de doelen en gebruik gaan maken van de instrumenten uit de 'andere' wereld ; ze verrijken daarmee hun eigen praktijk, bijvoorbeeld wanneer docenten een onderzoekende houding ontwikkelen en hun lespraktijk kritisch gaan evalueren met behulp van vragenlijsten die ze aan leerlingen voorleggen. Dat is ook het geval bij schoolleiders die besluiten gaan nemen op basis van onderzoeksresultaten over een innovatie in hun school of een programma voor professionele ontwikkeling van docenten inzetten waarin onderzoeksmatig werken een rol speelt. Bij onderzoekers wordt dit zichtbaar wanneer ze zich meer bewust worden van de complexiteit van de onderwijspraktijk en betrokken raken bij beslissingen met betrekking tot de onderwijspraktijk.

De achterliggende gedachte van deze O&O projecten was dat het doen van praktijkgericht onderzoek op school zou bijdragen aan het doorvoeren van verbeteringen in de schoolpraktijk. Dat doel was in de meeste projecten bereikt. Een voorwaarde voor een productieve wisselwerking was in de samenwerking duidelijke afspraken te maken over wie welke ontwikkel- en onderzoekstaken zou uitvoeren en wanneer die zouden worden uitgevoerd. Daarnaast bleek het 'sluiten' van de feedbackloop een belangrijke voorwaarde. Dit werd gedaan door bevindingen uit het onderzoek te delen met docenten en schoolleiders en gezamenlijk in discussie te gaan over wat dit betekent voor de schoolpraktijk. Hiervoor was het noodzakelijk dat het tempo en de fasen van praktijkgericht onderzoek en schoolontwikkeling goed op elkaar worden afgestemd, zodat duidelijk is wanneer onderzoeksresultaten bekend worden en daadwerkelijk benut kunnen worden voor besluitvorming in schoolontwikkeling.

De O&O projecten gaven schoolleiders de mogelijkheid om onderzoeksmatig werken van docenten aan te moedigen. Twee belangrijke ideeën in onderzoeksmatig werken werden gezien: het stimuleren van een reflectieve houding van docenten, door het bediscussiëren van en reflecteren op onderzoeksresultaten, en docentonderzoekers die onderzoeken op school uitvoeren. Een laatste fase van de integratie van onderzoeksmatig werken die schoolleiders zouden kunnen bereiken is een school waarin onderzoeksmatig werken onderdeel is geworden van de schoolcultuur en waarin het gebruikelijk is om onderzoek te benutten voor de onderwijspraktijk.

3. Discussie

3.1 Bijdrage

Door het introduceren van de term cross-professionele samenwerking werd er in dit proefschrift nadruk gelegd op de mogelijke kruisbestuiving op het moment dat professionals met verschillende achtergronden en motieven samenwerken. De onderzoeksaanpak met meerdere casestudies vormde een passende aanpak in het licht van de onderzoeksvragen en -doel. Deze aanpak leidde tot een grondige verkenning van de O&O-projecten en tot een rijk begrip te krijgen van de doeleinden, processen, en resultaten in en van deze O&O-projecten, vanuit het perspectief van de bij de projecten betrokken professionals. Door data te analyseren over de samenwerking met behulp van drie dimensies – redenen voor samenwerking, rol- en taakverdeling, communicatiestructuur – werden inzichten verkregen die kunnen worden gezien als een empirische validatie van de inzichten uit eerdere studies over cross-professionele samenwerking in O&O-projecten. De resultaten duiden bijvoorbeeld erop dat cross-professionele samenwerking verschillende vormen aanneemt, afhankelijk van hoe onderzoekers en scholen denken over redenen van samenwerken en hoe de taken en rollen worden verdeeld. De resultaten maken duidelijk dat de betrokkenen door boundary crossing gaan leren van elkaar. De schoolleiders en docenten van wie het leermechanisme werd gekarakteriseerd met *transformatie* ontwikkelden een onderzoekende houding en gingen aan de slag met het analyseren van verzamelde gegevens. Onderzoekers raakten betrokken bij de besluitvorming in school over vraagstukken die gingen over lesgeven en leren van leerlingen.

In het licht van het bereiken van een gemeenschappelijk kader en betrokkenheid bleek het belangrijk voor beide partijen om doelen en strategieën te communiceren. De voorwaarden waren in de O&O-projecten aanwezig om een verbinding te leggen tussen praktijkgericht onderzoek en schoolontwikkeling. Dit betreft met name het sluiten van de feedbackloop, het vertalen van onderzoeksresultaten naar de praktijk en het maken van afspraken over projectdoelen, wensen en planning. Een essentieel onderdeel is dat professionals met elkaar in discussie gaan over onderzoeksresultaten tijdens bijeenkomsten in school en daarbij reflecteren over de betekenis ervan voor de schoolpraktijk.

De O&O projecten hebben eraan bijgedragen dat er bewustwording ontstond bij de meerderheid van de schoolleiders om onderzoeksmatig werken te stimuleren in hun scholen. De ontwikkeling in hun scholen kan worden beschouwd als de opmaat voor een professionele leergemeenschap, waarin het onderzoek een centrale positie heeft: docenten gaan kritisch reflecteren op hun onderwijspraktijk in nauwe samenwerking met andere docenten en met de steun en expertise van onderzoekers. Het onderzoek kan in die situatie verbonden zijn aan alle niveaus in de school (hele school, teams, individuele docent). Een groeiende groep van schoolleiders zag onderzoeksmatig werken als een nieuwe gewoonte in de scholen, dat kan uitmonden in nieuwe routines. De schoolleiders besteedden daarbij steeds meer aandacht aan het leren in de organisatie en de continue inspanningen die nodig zijn voor de verbetering van de onderwijspraktijk.

3.2 Beperkingen en toekomstige studies

Hieronder wordt ingegaan op drie beperkingen van het proefschrift waarmee rekening gehouden moet worden bij de interpretatie van de resultaten.

Een eerste beperking is dat alle onderzochte O&O-projecten zijn verricht en gefinancierd in het kader van dezelfde subsidieregeling. Een van de doelstellingen van de subsidiërende organisatie was

om de uitwisseling van kennis tussen het academisch onderzoek en de schoolpraktijk te versterken met als achterliggende reden om schoolontwikkeling te stimuleren. Toekomstige studies over praktijkgericht onderzoek en schoolontwikkeling in andere contexten dan gesubsidieerde O&O-projecten, moeten aantonen of daar dezelfde voorwaarden gelden en resultaten optreden.

Een tweede beperking is de mate waarin de context van de school in het onderzoek meegenomen is. In beperkte mate is er aandacht besteed aan bepaalde zaken in de betrokken scholen, zoals de communicatiestructuur op school, de cultuur van professioneel leren van collega's, of beleidsplannen over de professionele ontwikkeling van docenten. In toekomstige studies zou het interessant zijn om meer gegevens te verzamelen over de kenmerken van scholen, zoals draagvlak onder docenten voor verandering.

Een derde beperking heeft betrekking op het relatief grote aantal cases waardoor er minder aandacht voor detail van processen en resultaten van samenwerking geweest is dan het geval zou zijn als er één of twee case studies onderzocht zouden zijn. Daar staat tegenover dat het juist de vergelijking van meerdere cases het mogelijk maakte om patronen in de projecten te verkennen, zoals typen samenwerking, soorten leermechanismen en condities voor productieve wisselwerking. Dit zou niet mogelijk zijn geweest met slechts enkele cases.

3.3 Implicaties voor praktijk

Het onderzoek laat zien dat samenwerken in een O&O-project kan helpen de kloof tussen academisch onderzoek en schoolpraktijk te overbruggen. Schoolleiders en docenten zouden hiervoor tijd en energie moeten investeren in het gebruiken en interpreteren van onderzoek, en reflecteren op de bijdrage die het kan leveren aan de schoolpraktijk. Door als leraar een onderzoekende houding aan te nemen kan diegene meer systematisch zijn/haar werk verbeteren. Onderzoekers zouden hiervoor hun perspectief moeten verbreden van onderwijs- en leervraagstukken die belangrijk worden gevonden in de wetenschap naar de context van de school. Door meer praktijkgericht te werken kan een onderzoeker werk uitvoeren dat beter de complexiteit reflecteert van en dat meer relevant is voor de onderwijspraktijk.

Schoolleiders bevinden zich in de positie om onderzoeksmatig werken van hun docenten te stimuleren, door hun te faciliteren om onderzoek in gezamenlijkheid te bespreken en te benoemen wat onderzoek betekent voor hun onderwijspraktijk. Andere schoolleiders kunnen leren van ervaren schoolleiders, want die kunnen hen voorzien van advies over welke acties kunnen worden ondernomen om onderzoeksmatig werken aan te moedigen bij docenten en een vaste plaats te geven in hun scholen.

3.4 Implicaties voor beleid

De O&O-projecten laten zien dat een bottom-up policy approach van praktijkgericht onderzoek kan bijdragen aan het leren van de betrokkenen en aan een betere onderbouwing van beslissingen die worden genomen voor verdere schoolontwikkeling in de betrokken scholen. Met het oog op professionalisering en een meer op onderzoek gebaseerde onderwijspraktijk is dit dus een geschikte aanpak. Een tweede doel van deze subsidieregeling was echter dat er kennis zou worden opgedaan die kan bijdragen aan een kennisbasis die relevant is voor andere scholen. Het is een uitdaging voor beleidsmakers hoe ze voorwaarden kunnen scheppen voor onderzoek dat er in slaagt beide doelen te realiseren.

De inzichten voortkomend uit dit proefschrift ondersteunen de uitgangspunten van het onlangs opgerichte Nationaal Regieorgaan Onderwijsonderzoek (NRO). De doelstellingen van het

regieorgaan zijn bij te dragen aan de aansluiting van onderwijsonderzoek en -praktijk en aan de verbetering en vernieuwing van de schoolpraktijk. Op basis van de bevindingen van dit proefschrift kan worden aangemoedigd dat er continue cross-professionele samenwerking mogelijk wordt gemaakt tussen schoolleiders, docenten enerzijds en onderwijsonderzoekers anderzijds. Dit is in lijn met het pleidooi van de Commissie Sectorplan Onderwijswetenschappen (2015) voor de vorming van academische werkplaatsen, waarin onderzoekers, docenten en schoolleiders onderzoek samen uitvoeren met als uitgangspunt de vragen die relevant zijn voor scholen. Wanneer er subsidies beschikbaar zijn voor dergelijk onderzoek kunnen onderwijsprofessionals van scholen en van universiteiten, onderzoeksinstituten en adviesbureaus nieuwe stappen zetten in hun gezamenlijk streven naar het vormgeven van onderzoek dat meer algemene inzichten oplevert in lesgeven en leren en dat tegelijkertijd bijdraagt aan daadwerkelijke verbeteringen in de betreffende scholen.